

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Вземане под внимание на нуждите на възрастните хора“

(2009/C 77/26)

На 18 февруари 2008 г. Европейската комисия реши, в съответствие с член 262 от Договора за създаване на Европейската общност, да се консултира с Европейския икономически и социален комитет относно

„Вземане под внимание на нуждите на възрастните хора“.

Специализираната секция „Заетост, социални въпроси и гражданство“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 11 септември 2008 г. (докладчик: г-жа Heinisch).

На 447-та си пленарна сесия, проведена на 17 и 18 септември 2008 г. (заседание от 18 септември), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище с 106 гласа „за“, 32 гласа „против“ и 20 гласа „въздържал се“.

1. Обобщение и препоръки

1.1 Основание

1.1.1 Демографските промени в Европа се характеризират със значително нарастване на дела на възрастните при едновременно намаляване на общия брой на населението⁽¹⁾. Съветът вече многократно е вземал становище по темата „Застаряване“. В регионален план този процес протича по различен начин. Така Европейският съюз е изправен пред големи социални предизвикателства⁽²⁾. До края на 2008 г. Комисията ще приеме съобщение, в което ще бъдат представени предложения как, с помощта на структурните фондове, могат да бъдат взети предвид нуждите на едно застаряващо население.

1.1.2 На преден план в това становище се изтъкват признанието, зачитането, предотвратяването на дискриминацията и гарантирането на достойнството на застаряващите хора. Трябва да се има предвид, че възрастните не представляват хомогенна група по отношение на своите способности, финансова сигурност или здравни и социални потребности и поради това в политиките и услугите следва да се има предвид, че не е подходящо да се предприемат универсални мерки или сегментиране по възрастови групи.

1.1.3 Следователно настоящото становище разглежда съвкупността от въпроси, засягащи хората от момента на официалното им пенсиониране до много напреднала възраст. Това включва, разбира се — дори и това да не се споменава изрично — мъже и жени, възрастни хора с увреждания и възрастни мигранти.

1.1.4 В становището не се разглеждат теми като „възрастни работници“ и „зависими, нуждаещи се от грижи възрастни хора“, тъй като за тях вече бяха изготвени множество предложения⁽³⁾.

⁽¹⁾ Вж. например информационния доклад на специализирана секция „Заетост, социални въпроси и гражданство“ SES 930/99 fin.; SEC(2007) 638 Работен документ на службите на Комисията „Демографското бъдеще на Европа: факти и цифри“.

⁽²⁾ Вж. COM(2006) 571 от 12 октомври 2006 г.; SEC(2007) 638; КИП и ЕК (ГД „Икономически и финансови въпроси“): „Въздействие на застаряването върху публичните разходи“, специален доклад № 1/2006.

⁽³⁾ Вж. становище на ЕИСК от 16.12.2004 г. относно „Стратегии/повишаване на пенсионната възраст“, докладчик: г-н Dantin (ОВ С 157, 28.6.2005 г.); становище на ЕИСК от 28.10.2004 г. относно „Здравеопазване и грижи за възрастните хора“, докладчик: г-н Braghin (ОВ С 120, 20.5.2005 г.); становище на ЕИСК от 26.9.2007 г. относно „Правата на пациента“, докладчик: г-н Bouis (ОВ С 10, 15.1.2008 г.); становище на ЕИСК от 24.10.2007 г. относно „Малтретиране на възрастните хора“, докладчик: г-жа Heinisch, (ОВ С 44, 16.2.2008 г.); становище на ЕИСК от 13.3.2008 г. относно „Гарантиране на общия достъп до дългосрочни грижи и устойчиво финансиране на системите за предоставяне на дългосрочни грижи за възрастни хора“, докладчик: г-жа Klasnic (ОВ С 204, 9.8.2008 г.).

Все пак ЕИСК би желал да подчертае значението на подхода, основан на „жизнения цикъл“, прилаган към едно застаряващо общество с цел да се предотвратят дискриминацията и стереотипите, както и необходимостта от интегрирани политики, надхвърлящи отделните поколения.

1.1.5 За да могат възрастните хора да продължат да участват в социалния живот и да водят достоен живот, от съществено значение е те да имат финансова сигурност и достъп на доброволни начала до възможности за извършване на полезни дейности, включително учене през целия живот, платен и доброволен труд и използване на нови технологии. Освен това услугите в областта на транспорта, енергетиката, жилищното настаняване и здравеопазването следва да бъдат налични, на приемливи цени и достъпни.

1.2 Препоръки

1.2.1 С цел гарантирането на устойчиви условия на живот и сфери на дейност за нарастващия брой възрастни хора в селата и градовете при променящите се рамкови условия, Комитетът призовава да се предприемат следните мерки:

— редовно изготвяне на национални и регионални **доклади за състоянието**;

— **събиране и разпространение на примери за най-добрите практики** в държавите-членки;

— насърчаване на **нова представа за възрастните**, при която се признават житейските постижения на възрастните хора (включително на мигрантите) и достойнството на възрастта в политиката, икономиката и обществото;

— **кампании в средствата за масова информация на тема „Активно остаряване“**.

— трябва да се вземат мерки особено в областите на услугите от общ интерес, инфраструктурата, предоставянето на стоки и услуги, финансирането, жилищното осигуряване, здравеопазването, организирането на края на жизнения път, участието в социалния живот.

Целеви групи: **държави-членки, Европейски парламент, Комитет на регионите, Европейски икономически и социален комитет.**

- създаване на допълнителна **експертна група „Остаряване“** в рамките на експертната група по демографски въпроси ⁽⁴⁾ към Европейската комисия;
- създаване на **Европейско сдружение „Активно остаряване“** по примера на „Европейското сдружение за семейството“ ⁽⁵⁾, което организира по-специално работни семинари и конференции;
- създаване на **Европейски център за проучване на остаряването** с цел обработването, обобщаването и обмена на знания и установяване на необходимостта от по-задълбочено проучване и съответно насърчаване на научноизследователската дейност;
- създаване на интердисциплинарна **приоритетна тема „Възраст“** със собствен бюджет в Осмата рамкова програма за научни изследвания;
- създаване на **европейски интернет портал** с информация от всички генерални дирекции, предназначена за обществеността, относно инициативите, свързани с остаряването;
- създаване на **местни, регионални и национални интернет портали** по модела на европейския интернет портал;
- поддържане на **демографски фонд** ⁽⁶⁾ в рамките на структурните фондове за финансова компенсация на региони, които активно се борят с демографските промени (например активна семейна политика);
- **включване на нови приоритети в програмата „Учене през целия живот“** за обучение на помощен персонал, оказващ съдействие при прехода през различните фази на живота.

Целеви групи: **председателство на Съвета на ЕС; Европейски парламент, Европейска комисия.**

1.2.2 За да се постигне това, трябва да се прилага принципа на устойчиво управление, с което същевременно може да се допринесе за осъществяване на Лисабонската стратегия за икономически растеж и заетост.

⁽⁴⁾ Решение на Комисията 2007/397/ЕО.

⁽⁵⁾ Вж. http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_de.html.

⁽⁶⁾ Вж. параграф 4.5.2 в становище на ЕИСК от 13.12.2007 г. относно „Четвърти доклад за сближаването“, докладчик: г-н Derruine (ОВ С 120, 16.5.2008 г.).

2. Общи бележки

2.1 Настоящото проучвателно становище е насочено към необходимостта от действия, която съществува в европейските региони по този въпрос. Във всички държави е необходимо преразпределение на наличните средства ⁽⁷⁾, което ще доведе до по-голяма тежест за населението в селата и градовете. Едновременно с това възникват високи изисквания за приспособяване на комуналните инфраструктури ⁽⁸⁾. Необходими са особено иновативни и единни концепции, с цел регионите и общините да могат да се адаптират към демографските тенденции.

3. Области, в които съществува необходимост от действия

За осигурен, здравословен и активен начин на живот в напреднала възраст трябва да са изпълнени редица основни предпоставки. Към тях спадат следните области:

3.1 Услуги от общ интерес

3.1.1 Услугите от общ интерес са основна предпоставка за съхранение на човешкото достойнство и гарантират правото на всеки човек за цялостно спазване на основните права. Те помагат за действителното упражняване на гражданските права. Услугите от общ интерес се отнасят конкретно, между другото, до териториалното устройство и околната среда ⁽⁹⁾, особено — комуналните инфраструктури. С намаляването на жителите, особено в селските региони ⁽¹⁰⁾, поради икономически причини някои съществени услуги в бъдеще вече няма да бъдат налични или достъпни, те ще бъдат изцяло премахнати или няма да отговарят на променените потребности. При това става въпрос за гарантиране на основните нужди и тяхната достъпност за цялото население при съответното отчитане на специфичните потребности на възрастните и нуждаещите се от грижи хора. Те се отнасят до:

- енергоснабдяването, особено с електричество, газ и отопление;
- водоснабдяване и пречистване на водите, управление на отпадъците, предотвратяване на образуването на отпадъци;
- безопасност и чистота в обществените места;
- публични услуги и администрация.

⁽⁷⁾ Вж. становище на ЕИСК от 14.3.2007 г. относно „Икономическа и финансова оценка на въздействието от застаряването на населението“, докладчик: г-жа Florio (ОВ С 161, 13.7.2007 г.) и становище на ЕИСК от 15.9.2004 г. относно „Демографската промяна и нуждата от научноизследователска дейност“, докладчик: г-жа Heinisch (ОВ С 74, 23.3.2005 г.).

⁽⁸⁾ Вж. становище на ЕИСК от 14.2.2008 г. относно „Услугите от общ интерес“, докладчик: г-н Hencks (ОВ С 162, 25.6.2008 г.).

⁽⁹⁾ Вж. становища на ЕИСК от 18.1.2007 г. относно „Структурна политика и сближаване в ЕС“, докладчик: г-н Derruine (ОВ С 93, 27.1.2007 г.) и от 25.4.2007 г. относно „Териториална програма“, докладчик: г-н Pariza (ОВ С 168, 20.7.2007 г.).

⁽¹⁰⁾ Например селските региони във Франция, Испания и Португалия, в Източна Германия, някои източноевропейски региони и периферни селски региони в Швеция и Финландия; вж. „The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration“ („Териториалните последици от демографските тенденции и миграцията“), проект на ESPON 1.1.4, окончателен доклад 2002 г.

3.1.2 Транспортна инфраструктура и осигуряване на стоки и услуги, които задоволяват ежедневните потребности

Самостоятелността и мобилността са съществени предпоставки за качеството на живот и активността на възрастното население ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾. Във връзка с това са нужни:

- достъпност и безпрепятствен достъп до магазини със стоки на достъпни цени от ежедневна необходимост, както и важни места, свързани с предоставянето на услуги, като поща, банка, аптека, гробище, обществени сгради и съоръжения, особено инициативите на общината за социално участие като служби, бюра за обслужване на граждани, служби за консултация и т. н.;
- наличие, достъпност и приемлива цена на обществен транспорт;
- гарантиране на възможности за транспорт, особено в рядко населените региони;
- наличие и достъпност на обществените сгради (пешеходни алеи, възможности за сядане, улично осветление, пътна безопасност и т. н.).

3.1.3 Жилищно осигуряване

С оглед на значението на запазването на самостоятелния живот на възрастните в дома им, предлагането на жилища днес не може да отговори на потребностите на застаряващо европейско население. При проектирането и изготвянето на стандарти за нови жилища трябва да се отчита отслабването на физическите, сетивните или умствените способности, както и да се използват енергийно и технологически ефективни системи (например системи за подпомагане на самостоятелен живот у дома), за да се даде възможност на възрастните да продължат да живеят самостоятелно. Такъв подход би бил от полза и за другите поколения.

Органите в държавите-членки, които отговарят за задоволяване на жилищните нужди, следва да осигурят наличието на услуги, чрез които да се подпомага приспособяването на съществуващите жилища, както и да се насърчават новите концепции в жилищното проектиране, животът в общност, включващи подходящи финансови и правни мерки.

3.1.4 Здравни услуги

С напредването на възрастта надеждното здравеопазване, което е близко до дома и е съобразено с възрастта, придобива все по-голямо значение ⁽¹³⁾. Такова здравно осигуряване е застрашено

⁽¹¹⁾ Вж. становище на ЕИСК от 29.5.2008 г. относно „Зелена книга: Към нова култура за градска мобилност“, докладчик: г-н Hernandez-Bataller, съдокладчик: г-н Barbadillo Lopez (ОВ С 224, 30.8.2008 г.), становището на AGE — Европейската платформа на възрастните хора — относно тази Зелена книга (COM(2007) 551 окончателен); http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_urban_transport/index_en.htm или също така Mollenkopf et al. (Eds.)(2005). „Enhancing mobility in later life — Personal coping, environmental resources, and technical support“ („Подобряване на мобилността в напреднала възраст — самостоятелно справяне, ресурси на околната среда и техническа поддръжка“). Amsterdam: IOS Press.

⁽¹²⁾ Примери за допълващи мерки за запазване на самостоятелността има преди всичко във Франция (Hautes Corbières; CG VAL de Marne; France — изказване по време на конференцията ANDASS), в Германия (например Берлин и Франкфурт на Майн), Обединеното кралство (Newcastle).

⁽¹³⁾ Вж. например публикацията на ГП SANCO „Healthy Ageing: keystone for a sustainable Europe“ („Остаряване в добро здраве: основа за устойчива Европа“) (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

до голяма степен в слабо населените и/или отдалечени региони поради продължаващото намаляване на населението, съпроводено от застаряване на все още практикуващите лекари. Съществува спешна нужда от по-нататъшно развитие на всеобхватно медицинско осигуряване със солидна териториална мрежа. Тук трябва да се споменат (включително спазване на правата на възрастните хора като пациенти ⁽¹⁴⁾):

- медицински, особено гериатрични услуги и рехабилитация от лекари и доставчици на услуги със специализация в областта на геронтологията и гериатрията;
- амбулаторни грижи, както и обикновени услуги за предоставяне на помощ по домовете;
- палиативни грижи и психологическа помощ за семействата;
- консултация и информация относно правата на пациентите и възможностите за подпомагане;

— консултация и предоставяне на информация, както и съоръжения и стимули за превенция (обучение по здравословно хранене, физическо движение, предотвратяване на падания, здравословен начин на живот с предоставяне на бонуси);

— технически помощни средства и системи за подкрепа, без те да заместват личния контакт (вж. частта „Достъп до ИКТ“);

— насърчаване, съответно създаване на формални и неформални системи за подпомагане, включително бюра за обслужване на граждани, служби за консултация, групи за взаимопомощ и групи на роднини, които полагат грижи, както и помощ, предоставяна от съседи.

За последните споменати възможности за подпомагане вече съществуват утвърдени модели в отделни държави-членки ⁽¹⁵⁾.

3.2 Разпоредби за извънредни ситуации и достоен край на живота

3.2.1 Извънредни ситуации

В случай на извънредна ситуация като наводнения, продължителни горещи периоди или катастрофи трябва да се спазват определени разпоредби, така че своевременно да може да се предостави помощ на възрастните хора, които не са в състояние да си помогнат сами.

⁽¹⁴⁾ Вж. становища на ЕИСК 1447/2004; 1465/2007; 1256/2007 и 501/2008 в бележка под линия № 3.

⁽¹⁵⁾ Пример от Финландия: превантивна дейност в Jyväskylä — Finland. ppt; пример от Франция: Poitiers.pdf; Strasbourg.pdf; „Le Guide de l'Aidant Familial“ („Ръководство на семейния помощник“).

3.2.2 Въпроси, свързани с края на жизнения път

Подходът към края на живота е спорен въпрос и в отделните държави-членки той се подчинява на различни разпоредби (активна и пасивна евтаназия). В това отношение трябва да бъде предоставена правна сигурност, така че желанието на възрастните хора, дори и в случаи на напредващи когнитивни ограничения, например при предприемане на мерки за поддържане на живота, да може да бъде взето предвид. Разпорежданията на пациентите могат да бъдат едно от средствата, но трябва да се гарантира закрила за особено чувствителните хора. Във връзка с това важна роля играят палиативната медицина и хосписите. Основен ориентир за предприеманите действия трябва да бъде съхраняването на достойнството до края.

Днес, в един Съюз, в който 25 % от гражданите са на възраст 60 и повече години, е необходимо да се установи рамка, която да насърчава държавите-членки да заложат в своите правни системи мерки, осигуряващи нужната правна сигурност за спокойната подготовка на края на жизнения път.

Поради това ЕИСК би насърчил дебат между държавите-членки относно възможностите за разработване на правна рамка по въпросите, свързани с края на жизнения път, която евентуално би могла да доведе до разработването на правни мерки в държавите-членки.

3.3 Социална интеграция и участие в обществото

Социалната интеграция и участието в обществото са основни потребности на човека, които засягат многостранни аспекти на живота на възрастните хора. Към най-важните аспекти спадат взаимоотношенията със семейството и приятелите, извършването на платена трудова дейност, доброволческото участие и смислената дейност като обучение през целия живот и участие в културния и обществен живот.

3.3.1 Социална интеграция при взаимоотношения със семейството и приятелите

Социалната среда на възрастните хора се променя радикално ⁽¹⁶⁾. Броят на възрастните хора, които живеят сами, нараства. В големите градове техният дял вече понякога представлява 50 % от домакинствата. Следователно са необходими социално-политически и/или организационни мерки и технически иновации, които:

- да подпомагат мрежите в семейството и извън него чрез подходящи мерки, които да допринасят за по-добро съчетаване на професионалния и семейния живот на лицата, които се грижат за възрастни хора ⁽¹⁷⁾;

⁽¹⁶⁾ Вж. становище на ЕИСК от 15.9.2004 г. относно „Демографската промяна и нуждата от изследователска дейност“, докладчик: г-жа Heinisch (ОВ С 74, 23.3.2005 г.); Вж. също становище на ЕИСК от 16.12.2004 г. относно „Отношения между поколенията“, докладчик: г-н Bloch-Laine (ОВ С 157, 28.6.2005 г.); становище на ЕИСК от 14.3.2007 г. относно „Семейство и демографско развитие“, докладчик: г-н Buffetaut (ОВ С 161, 13.7.2007 г.); становище на ЕИСК от 11.7.2007 г. относно „Ролята на социалните партньори/съчетаване на професионалния, семейния и личния живот“, докладчик: г-н Clever (ОВ С 256, 27.10.2007 г.) и становище на ЕИСК от 13.12.2007 г. относно „Укрепване на връзките между поколенията“, докладчик: г-н Jahier (ОВ С 120, 16.5.2007 г.).

⁽¹⁷⁾ Вж. например дейностите на фламандската асоциация VVSG (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) и на шведската асоциация на местните власти и регионите („Sweden — care for the elderly“ („Швеция — грижа за възрастните хора“) в Sweden today.pdf).

- в този смисъл ЕИСК отбелязва работата, която в момента се извършва както от Комисията в рамките на обновената Социална програма, така и от европейските социални партньори с оглед съчетаването на професионалния и семейния живот;

- да допринасят за дейности, включващи различни поколения ⁽¹⁸⁾;

- да стимулират като цяло собствената инициатива и ангажимента на гражданите;

- да насърчават изграждането на домове, в които живеят повече поколения.

3.3.2 Интеграция и участие чрез смислени дейности

Социалната интеграция и участието в обществото могат да се извършват както чрез участие в платена трудова дейност, така и чрез извършването на доброволчески дейности. За да се създадат условия за по възможност дълъг социално активен живот, са необходими дейности и в двете сфери:

3.3.2.1 Участие чрез активна трудова дейност

За да се създаде възможност за онези, които желаят това, да участват в обществената живот чрез труд след излизането си в пенсия (относно целевата група вж. параграф 1.1.3), независимо от това дали мотивите им са от икономическо или професионално естество, могат да бъдат предвидени мерки, както следва:

- в съответствие с Директивата за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите ⁽¹⁹⁾ следва да се увеличат възможностите за повече гъвкавост при прехода от трудова дейност към етапа на пенсиониране, със съответно адаптиране на пенсионните и данъчните системи в рамките на концепция за заетостта, включваща всички поколения на възрастните ⁽²⁰⁾; гарантиране на спазването на принципа на еднакво заплащане. Възрастовите граници в държавите-членки по принцип следва да се създават единствено като право за прекратяване на трудовата заетост, а не като забрана за доброволно продължаване на трудовата дейност;

- съобразено с възрастта оформяне на работните места и работната среда, включително подобряване на физическото натоварване, здравето, безопасността, ритъма и организацията на работата;

- използването и съответно приспособяването на техниката за подпомагане на работните процеси;

⁽¹⁸⁾ Вж. например програмата-модел на BMFSFJ „Generationsübergreifende Freiwilligendienste“ („Доброволчески дейности за всички поколения“).

⁽¹⁹⁾ Директива 2000/78/ЕО.

⁽²⁰⁾ Примерът на Финландия показва, че чрез положителни стимули (вместо финансови загуби) и гъвкави възрастови граници (между 63 и 68 години) е възможно съответно организиране на пенсионирането, съобразено с индивидуалните потребности, например продължаване на трудова дейност по-дълго време.

- отстраняване на евентуални пречки и насърчаване на нови форми на договаряне; особено за времето на прехода от предпензионна към пенсионна възраст, гарантиране на правна сигурност, така че чрез тях да не се създадат нови форми на несигурност;
- промяна в културата на предприятията в посока цялостна стратегия за заетостта, която насърчава целево индивидуалните способности, независимо от възрастта ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Участие чрез доброволна дейност и смислени занимания

За да се засили стойността, от една страна, на потенциала на възрастните хора и едновременно с това да им бъдат възложени изпълнени със смисъл задачи, които отговарят на разностранните им способности, са необходими следните мерки:

- натрупване и съхраняване на опит и познания, включително на социално поведение и на специфични занаятчийски и артистични умения;
- насърчаване на иновационни форми на трансфер на знания, включително подкрепа на другите поколения ⁽²²⁾;
- създаването на възможности за гъвкав преход между активната трудова дейност и пенсионирането, съответно за комбинация от професионални и доброволни дейности без финансови загуби и на доброволни начала;
- подкрепа за доброволческото участие ⁽²³⁾ чрез допълнително обучение и включване в местни и надрегионални проекти;
- отваряне на институциите към създаването на възможности за по-засилено доброволно участие на възрастни хора, без по този начин да се заемат платени работни места.

3.4 Образование и участие в обществото

Основни предпоставки за участието в обществото и активното участие в напреднала възраст са образованието, съответно ученето през целия живот и участието в дейности, съобразени с потребностите на възрастните хора. За тази цел е необходимо адаптиране на инициативите на местно, регионално и надрегионално равнище:

- възможности за обучение през целия живот с цел да се запази дееспособността на възрастните работници. С оглед на това се отправя призив и към предприятията да предприемат съответни мерки и да оказват подкрепа. Едновременно с това трябва да се създадат стимули (например данъчни);

⁽²¹⁾ Вж. например Naegele, G. & Walker, A. (2006): A guide to good practice in age management European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions („Ръководство за добра практика в управлението на възрастта“ — Европейска фондация за подобряване на условията на живот и труд), Dublin.

⁽²²⁾ ЕСФ, например, финансира проект в Обединеното кралство, който предоставя шанс на бивши мениджъри над 50 годишна възраст да съветват и подпомагат по-млади колеги и висшисти в над 200 МСП.

⁽²³⁾ Вж. становище на ЕИСК от 13.12.2006 г. относно „Доброволческите дейности, тяхната роля и въздействие в европейските общества“, докладчик: г-жа Koller, (ОВ С 325, 30.12.2006 г.).

- общи възможности за продължавашо обучение ⁽²⁴⁾ за всички жизнени фази на всички равнища (от лесно достъпни възможности за обучение до университетско образование);
- контрол на качеството и неговото гарантиране при предлаганите възможности за обучение;
- признаване в целия ЕС и на придобитите в напреднала възраст образователни степени ⁽²⁵⁾, умения и компетенции, за да се създаде възможност за трансгранична мобилност ⁽²⁶⁾, както и зачитане на познанията, придобити по неформален път;
- възможности за обучение, които подготвят за периода на пенсиониране;
- обучение на хора, които помагат в подготовката за прехода към нов етап от живота ⁽²⁷⁾;
- обучение, което обхваща всички поколения, вместо обучение предназначено за една възрастова група (взаимно даване и получаване);
- възможности за обучение, свързани със задълженията относно различни поколения (например услуги от страна на баби и дядовци);
- възможности за обучение по основни финансови и правни въпроси ⁽²⁸⁾ (за защита на интересите на възрастните, особено при онлайн търговия);
- възможности за обучение по нови информационни и комуникационни технологии;
- достъпност и достъп до възможности за получаване на информация (вестници, радио, телевизия, интернет);
- диференцирани възможности за спортуване, съобразени с различните способности и интереси;
- предложения за свободното време и туризъм ⁽²⁹⁾ при отчитане на специфичните културни потребности ⁽³⁰⁾.

3.5 Възрастните хора като потребители

Възрастните хора имат многообразни потребности, както с оглед на тяхното снабдяване със стоки от ежедневна необходимост (вж. параграф 3.1.2) и дълготрайни стоки, така и по отношение на технически помощни средства и системи за подпомагане (вж. параграф 3.6) и услуги от всякакъв вид, което би трябвало да създаде нови перспективи за работа на по-младите.

⁽²⁴⁾ Вж. становища на ЕИСК от 9.2.2005 г. относно „Програмата за общи действия в областта на образованието и обучението през целия живот“, докладчик: г-н Koryfidis (ОВ С 221, 8.9.2005 г.); от 18.5.2006 г. относно „Ключовите компетенции за ученето през целия живот“, докладчик: г-жа Herczog (ОВ С 195, 18.8.2006 г.); от 30.5.2007 г. относно „Ученето през целия живот“, докладчик: г-н Rodriguez (ОВ С 175, 27.7.2007 г.) и становище на ЕИСК от 13.3.2008 г. относно „Обучение за възрастни“, докладчик: г-жа Heinisch (ОВ С 204, 9.8.2008 г.).

⁽²⁵⁾ Тази дейност не засяга Директива 2005/36/ЕО относно признаването на професионални квалификации.

⁽²⁶⁾ Например във връзка с практика или доброволческа дейност за възрастни хора.

⁽²⁷⁾ За модел тук може да служи проектът „Преход — подготовка на възпитатели в образно-вещния процес в ранна детска възраст“ в рамките на програмата Socrates Grundtvig (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁸⁾ Вж. Съобщение относно финансовото образование COM(2007) 808 от 18.12.2007 г., стр. 8.

⁽²⁹⁾ По този въпрос вж. проекта „Travelagents“ (www.travelagentsproject.org).

⁽³⁰⁾ По този въпрос вж. проекта „AAMEE“ (<http://www.aamee.eu/>).

Предпоставките включват конкретно:

- всеобщо възприето проектиране на продуктите според принципите на „универсалния дизайн“ („Universal Design“) или „дизайн за всички“ („Design for All“) ⁽³¹⁾, включително четлива и разбираема информация за потребителските стоки;
- превенция на дискриминацията поради възраст и увреждане по отношение достъпа до услуги, по-специално финансови услуги ⁽³²⁾;
- утвърждаване на потребителски права и за възрастните хора;
- през годините се промени профилът на пенсионерите мигранти. Много от тях се оказват с ниски доходи от пенсия и е възможно да имат здравни и социални потребности, които настоящите социални и здравни системи не могат да задоволят в достатъчна степен. Пенсионерите мигранти попадат в празнината между правата, гарантирани на национално равнище, които не са обхванати от политиката на страната им на произход и не се предоставят от приемната страна. За да се промени това положение, е необходимо да се постигне по-голямо разбиране на въпроса и да се проведе съответен дебат в ЕС, за което европейското ниво е подходящо и от полза за гражданите.

3.6 Достъп до информационни и комуникационни технологии (ИКТ)

В областта на жилищното настаняване, здравето, социалното участие и образованието, както и във връзка с достъпа до електронната публична администрация, нараства необходимостта от използването на нови технологии като предпоставка за самостоятелен и активен живот в напреднала възраст. Това важи и за услугите от общ интерес, предназначени за възрастните хора, както и за свързани с икономическото развитие дейности на местно и надрегионално равнище ⁽³³⁾. Във връзка с това централно място заема:

- работата още от самото начало по софтуера за постигане на максимална достъпност и по хардуера за оптимално използване на възможностите на машините и от потребители, които нямат опит или (вече) не са запознати с тях;
- наличието и достъпността на информационните и комуникационните технологии, включително системи за „интелигентна

⁽³¹⁾ По този въпрос вж. „Europäische Netzwerk Design für alle und elektronische Zugänglichkeit“ („Европейска мрежа за дизайн за всички и електронна достъпност“ (EDeAN; <http://www.edean.org/>).

⁽³²⁾ Така например, може да се окаже полезно предоставянето на микрокредити, за да се даде на възрастните хора възможност за самостоятелна заетост при приключване на трудово взаимоотношение или в случай на безработица.

⁽³³⁾ Вж. становище на ЕИСК от 25.9.2008 г. относно „Нови ИКТ в помощ на възрастните хора“, докладчик: г-жа Darmanin (ОВ С 224, 30.8.2008 г.); Доклад на Европейския парламент RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00; Malanowski, N., Özçivelek, R. и Cabrera, M.: „Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology“ („Активно остаряване и услуги за независим живот: ролята на информационните и комуникационните технологии“). Научен и технически доклад на СИЦ, EUR 2346 EN-2008.

заобикаляща среда“, технологии за електронно обучение, електронна здравна информация, електронни грижи и електронна рехабилитация. Технологичните средства могат да предоставят помощ, без да заместят личния контакт ⁽³⁴⁾;

- опростяване на достъпа и използването на съответни технически уреди и мрежи с оглед на нарастващата сложност на системите и приспособяване към конкретните потребности на възрастните хора (например проблеми със зрението, намаляване на осезанието);
- отчитане на потребностите на възрастните потребители и мерки за повишаване на тяхната мотивация за използване на такива инструменти;
- включването на всички заинтересовани страни, както и съобразяването с етични и правни съображения, особено при използването на електронни системи за контрол в случаите на деменция;
- допълващи мерки като интегрирани услуги за консултация, инсталация и поддръжка, както и социални услуги;
- съобразяване с промените в резултат на социалното развитие и новия натрупан опит и интересите на хората, които тепърва навлизат в напреднала възраст.

3.7 Финансово осигуряване

Важно е държавите-членки да бъдат накарани да създадат условия за сигурността на съществуването и оттам за достойнството на възрастните хора през целия период на тяхното пенсиониране, независимо дали те допринасят за социалния живот.

С оглед на структурните промени, актуалните реформи на пенсионните системи и системите за социално осигуряване и повишаването на издръжката на живота с едновременно намаляване на покупателната способност, нараства делът на хората, които са застрашени от бедност в напреднала възраст. Преди всичко възрастните жени и работници с дълги периоди на безработица живеят в бедност в някои държави-членки.

За да се запази трайно жизнеспособността на системите на социална защита, държавите-членки трябва да насърчават хората, които са още трудово активни, да се осигуряват колективно или индивидуално, и да следят частните оператори на този пазар да са платежоспособни. Освен това те трябва да гарантират на всички минимален доход, който да позволява на всеки възрастен човек достоен жизнен път, пред каквито и непредвидени трудности да го изправил животът.

⁽³⁴⁾ В тази връзка вж. плана за действие „Да остаряваме добре в информационното общество“ (COM(2007) 332 окончателен), съвместната научноизследователска програма „интелигентна заобикаляща среда“ (<http://www.aal-europe.eu/>), научноизследователската дейност в Седмата рамкова програма за изследвания и технологично развитие (2007–2013 г.) (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) и „Seniorwatch 2 — Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments“ (Seniorwatch 2 — оценка на пазара на ИКТ за възрастни хора, напредък и развитие) (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

4. Специфични бележки и препоръки

За създаването на солидна база за нужните стратегии за преструктуриране и иновации Комитетът призовава за действия както на равнище държави-членки, така и на европейско равнище:

4.1 Мерки на равнище държави-членки

4.1.1 Изработване на национални и регионални доклади за състоянието

Необходимо е, на първо място, да се направи точен анализ на състоянието в регионите. Отправя се призив към Комисията да възложи редовното изготвяне на съответни доклади за състоянието в отделните държави-членки на ЕС, включително да предостави данни за потенциала за действие на възрастните хора.

4.1.2 Изготвяне и разпространение на информационни материали

Комитетът смята, че от съществено значение е да се предоставят подходяща информация, знания и опит, включително получените досега резултати от научноизследователската дейност, както и новите открития на специализираните органи, заинтересованата общественост и самите възрастни хора. В частност трябва да се подобри обменът на резултатите от научноизследователската дейност между научната сфера, политиката и потребителите (възрастните хора и техните представители).

4.1.3 Събиране и обобщаване на наличния в държавите-членки опит

Комитетът отправя призив натрупания в регионите опит да бъде събран, сравнен, анализиран с оглед на връзките с други области и приложимостта му в други региони. Целта е да се предостави сборник от примери за най-добри практики⁽³⁵⁾.

4.1.4 Насърчаване на нова представа за възрастните

В едно застаряващо общество не може хората да бъдат определени като „неактивни“, при положение, че са приключили трудовата си дейност. В това отношение е необходимо преосмисляне на всички равнища (политика, икономика, общество). Държавите и регионите в частност имат възможността да предприемат редовно **кампании за насърчаване на темата „Активното остаряване“**.

4.1.5 Комитетът предлага да се проведе **европейска кампания в средствата за масова информация**, която да допринесе за изграждането на такава представа за възрастните, която оценява житейския принос на възрастните хора (включително на мигрантите) за обществото и достойнството на възрастните хора.

⁽³⁵⁾ Например в Уелс има установен със закон комисар за възрастните хора, който въз основа на опита на комисаря за децата наблюдава политиката и законодателството, насърчава и възлага научноизследователски проучвания.

4.2 Мерки на европейско ниво

4.2.1 **Да се създаде допълваща експертна група „Остаряване“** в рамките на експертната група по демографски въпроси към Европейската комисия.

4.2.2 **Създаване на Европейско сдружение „Активно остаряване“** по примера на „Европейското сдружение за семейството“⁽³⁶⁾ с цел чрез обмяна на опит между държавите-членки да се дадат импулси за активно остаряване и да насърчава сътрудничеството и взаимното обучение в Европейския съюз. Това сдружение би могло най-добре да организира конференции и семинари на европейско ниво.

4.2.3 Създаване на Европейски център за проучване на остаряването

Въз основа на докладите за състоянието и натрупания опит става ясно във връзка с кои съществени аспекти и регионални особености все още съществува необходимост от проучвания⁽³⁷⁾. Необходимо е да се обобщят, да се разпространят по-широко и да се включат в политиките и приложат на практика⁽³⁸⁾ също и резултатите от проведените досега научноизследователски рамкови програми и наличните статистически данни. Особено целесъобразно би било обединяването, интегрирането и използването на вече наличните статистически и други важни научни познания да се извършва от Европейски център за проучване на остаряването, въз основа на насоките на американския „National Institute on Ageing“ („Национален институт по остаряването“).

4.2.4 Създаване на интердисциплинарна приоритетна тема „Възраст“ в Осмата рамкова програма за научни изследвания

Включването на интердисциплинарната приоритетна тема „Възраст“ в 8-та рамкова програма за научни изследвания би гарантирало обединяването на научноизследователските дейности.

4.2.5 Създаване на общ европейски интернет портал

В един такъв портал следва да бъдат представени на обществеността — в частност на възрастните — всички свързани със остаряването мерки на отделните генерални дирекции. Достъп до информационните материали би трябвало да има чрез съответните линкове.

⁽³⁶⁾ Вж. http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-de.html.

⁽³⁷⁾ Вж. във тази връзка становище на ЕИСК от 24.5.2000 г. относно Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Към европейско научноизследователско пространство“, докладчик г-н Wolf (ОВ С 204, 18.7.2000 г.).

⁽³⁸⁾ Препоръка от Шестата рамкова програма за научни изследвания. Вж. също и становище на ЕИСК от 15.9.2004 г. относно „Демографската промяна и нуждата от изследователска дейност“, докладчик: г-жа Heinisch (ОВ С 74, 23.3.2005 г.).

4.2.6 Създаване на местни, регионални и национални интернет портали по модела на европейския интернет портал

4.2.7 Подпомагане на демографски фонд в рамките на структурните фондове ⁽³⁹⁾

Европейският демографски фонд следва да се използва за региони в изключително тежко положение поради намаляване на населението им, главно за селски региони и региони с ръстове на растеж, по-ниски от средните, и за насърчаване на добри инициативи.

Брюксел, 18 септември 2008 г.

4.2.8 **Добавяне на нови приоритети в програмата „Учене през целия живот“** с цел да се създадат възможности за обучение на помощен персонал, подпомагащ прехода през различните фази на живота.

4.3 Въз основа на предложените мерки могат да бъдат разработени съобразени с потребностите концепции за препоръчаните насоки на дейностите и политическите мерки. ЕИСК призовава Комисията да вземе предвид тези предложения в предвижданото съобщение.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Вж. Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета от 11 юли 2006 г. с общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд за отмяна на Регламент (ЕО) № 1260/1999; вж. също становище на ЕИСК от 13.12.2007 г. относно „Четвърти доклад за икономическото и социално сближаване“, докладчик: г-н Derguine (ОВ С 120, 16.5.2008 г.).